

ETC – Embedded Technology Club
10. setkání 21.2. 2017

**Katedra telekomunikací, Katedra měření,
ČVUT- FEL, Praha**

doc. Ing. Jan Fischer, CSc.

Náplň

Výklad:

Fototranzistor,

Laboratoř, experimenty:

Pokračovat: Generace zvuku a signálu pomocí mbed

Experimenty s fototranzistorem

Fototranzistor

Fototranzistor – fotocitlivý prvek

Funkce obdobná jako **tranzistor**, **avšak proud do báze je generován světlem („fotoproud“)** dopadajícím na **PN přechod kolektor – báze** fungující jako fotodioda.

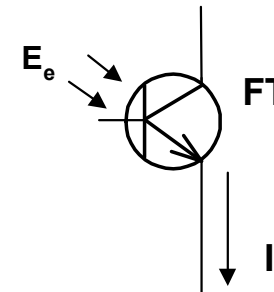
Zesílení fotoproudu (foto)tranzistorem

Některé fototranzistory (menšina) mají **vyvedenu i bázi** – pak ve tmě mají chování stejné jako u normálního tranzistoru

Fototranzistor PT204 - 6C, pouze dva vývody

Kolektor a Emitor

Čiré (průhledné) pouzdro, průměr 3 mm
(vypadá jako LED)

Fototranzistor – charakteristiky

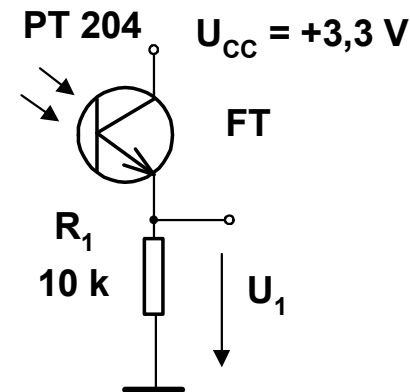
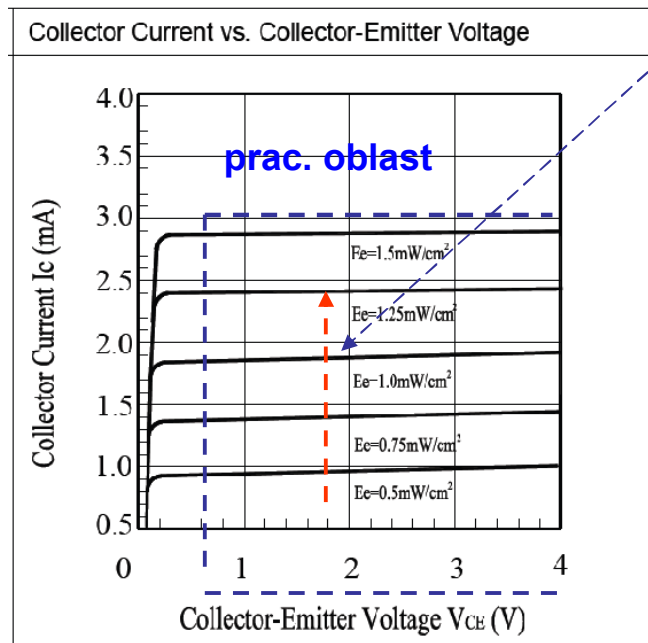
I_{FOT} – je úměrný intenzitě ozáření E_e

Zesílení fotoproudu tranzistorem $I_C = h_{21E} \cdot I_{FOT}$

Charakteristiky fototranz. – parametrem je **intenzita ozáření E_e**

FT – z hlediska uživatele – jako **zdroj proudu řízený světlem**

Aby FT pracoval v lin. oblasti- řízení proudu světlem, musí být na něm napětí větší než 0,5- 1 V.

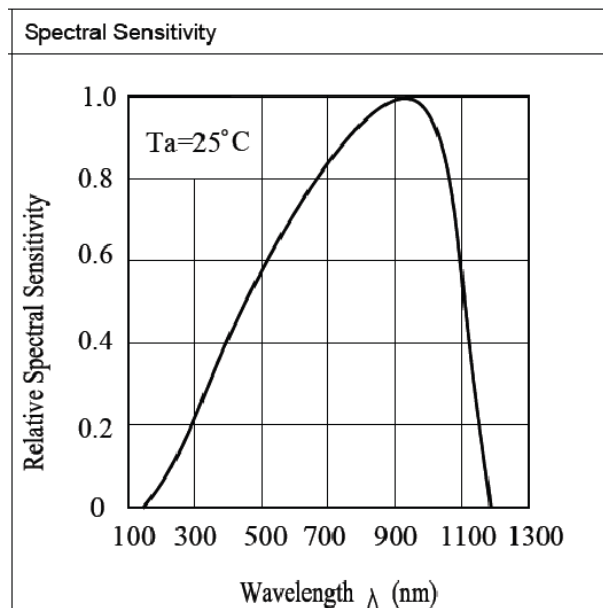

Fototranzistor, spektrální charakteristiky citlivosti

Fototranzistor – v čirém pouzdře citlivý na viditelné světlo a blízké infračervené záření (světlo – vlnové délky 380 až 780 nm)

Úprava citlivosti - infra filtr, zadržující viditelné složky záření (světlo). Jak se pozná – použito tmavé pouzdro nepropouštějící světlo. Déle v textu označíme zkráceně jako *Infra-fototranzistor*

PT204 – čiré pouzdro

BPV11F – infra propusný filtr

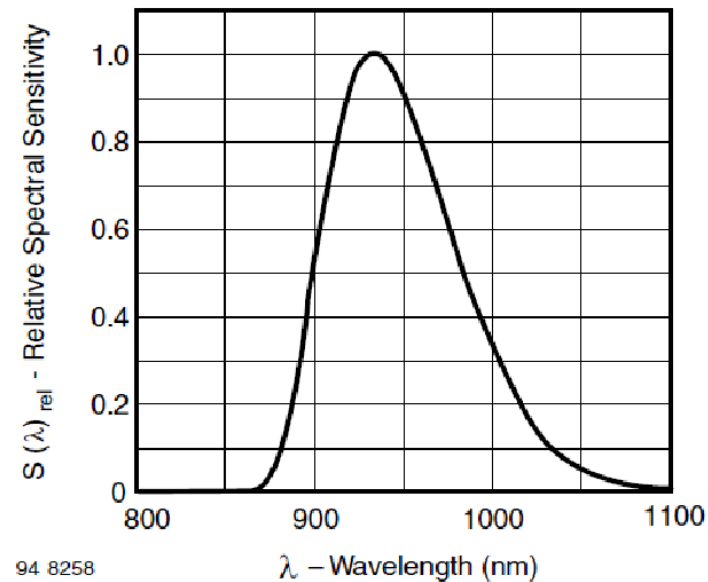

Fig. 10 - Relative Spectral Sensitivity vs. Wavelength

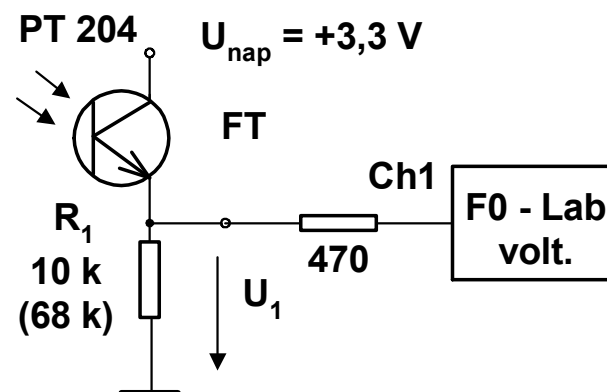
Fototranzistor a jeho zapojení do obvodu

Fototranzistor – jako zdroj proudu, převod proudu na napětí pomocí rezistoru (Ohmův zákon).

Realizace obvodu, který bude vyhodnocovat velikost okolního osvětlení , měřit pomocí voltmetru v F0 – Lab

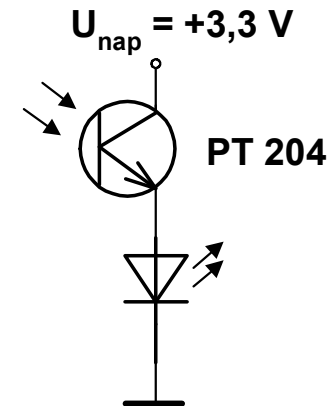
Napájení z +3,3 V

(Změnu osvětlení fototranzistoru realizovat zakrýváním)

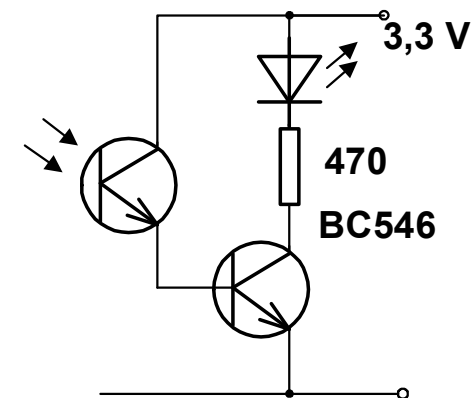

Zesílení proudu fototranzistoru

Jednoduchá zapojení – indikace osvětlení **fototranzistoru s využitím pomocí LED; proud fototranzistoru je malý, téměř nerozsvítí LED**

Zesílení proudu fototranzistoru proudovým zesilovačem s tranzistorem BC546

Prahování signálu fototranzistoru

Otevření tranzistoru BC546

podmínka- na bázi napětí

U_{BE} větší než 0,6 V

$I \cdot R_B = 0,6 \text{ V}$

Velikostí R_B nastavit práh

Zkusit experimentálně!

při I větším než 0,6 V / R_B

začne téci proud tranzistorem

BC546

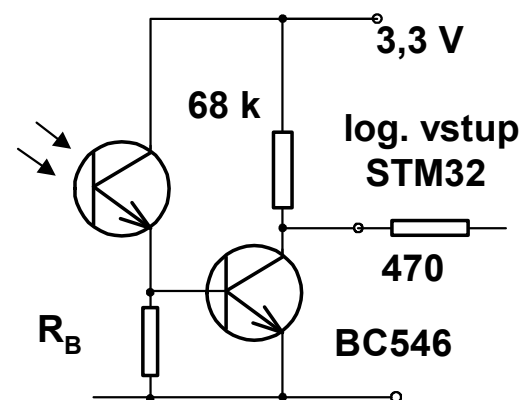
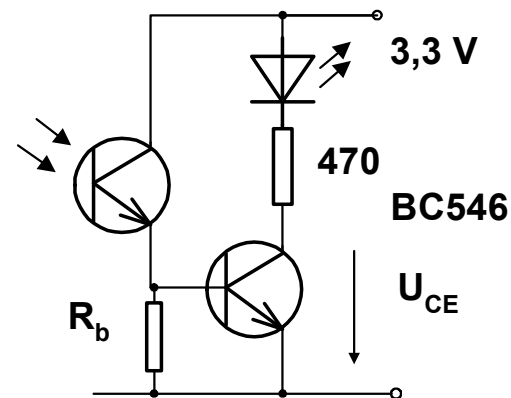
Logický vstup do procesoru

při proudu I větším než prahová úroveň

tranzistor sepne, nízká log. úroveň

„log. nula“

Zkusit experimentálně!

Vložená informace – doplňkový výklad pro samostudium

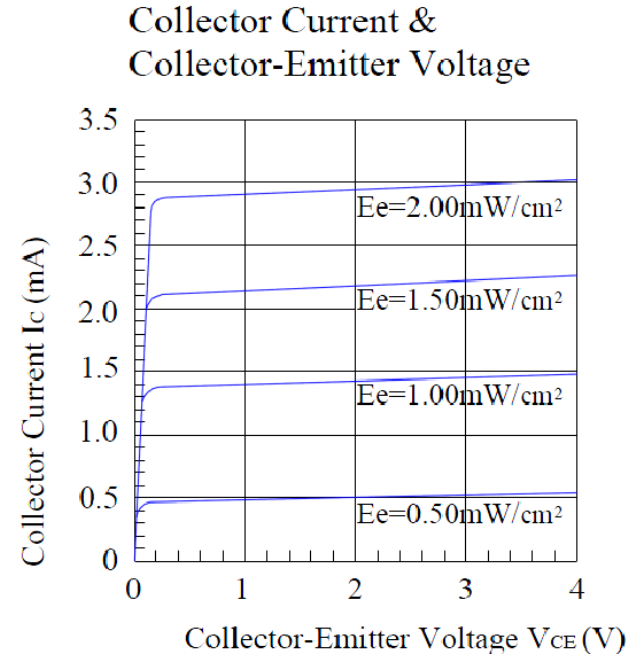
Tranzistor BC546C má typickou hodnotu parametru $h_{21E} = 400 - 600$, tedy zesílení proudu bude stejné, cca 500x. Proud fototranzistoru LL-304PTC4B-1AD velikosti **1 uA** po zesílení způsobí proud LED cca **0,5 mA**, což způsobí znatelný svit LED. Pro proud fotor. 1 uA lze z grafu odhadnout $E_{e1} = 0,0001 \text{ mW/cm}^2 = 1 \text{ mW/m}^2$. To je malá intenzita ozáření, která je v normálně osvětlené místnosti vždy překročena. Pro zhasnutí LED se musí fototranzistor důkladně zakrýt. Takovýto senzor pro nás tedy má příliš velkou citlivost.

Použití rezistoru R_B způsobí, že až LED nebude svítit, pokud napětí na bázi BC546 bude menší než do napětí cca 0,6V. Tedy součin $I \cdot R_B$ musí dosáhnout 0,6 V (Ohmův zákon). Volbou velikosti $R_B = 0,6 \text{ V} / I$ se nastaví práh proudu, pod kterým LED nebude svítit.

Tedy např. použití $R_B = 10 \text{ k}$ nastaví práh na 60 uA. Z grafu se odhadne a následným výpočte určí potřebná intenzita ozáření fototranzistoru jako $E_{e2} = 60 \text{ uA} \times 0,5 \text{ (mW/m}^2) / 0,5 \text{ mA} = 0,6 \text{ W/m}^2$, což je 600 x větší hodnota oproti E_{e1} .

Další nárůst proudu fototranzistoru, např. o 5 - 10 uA, způsobí nárůst proudu báze a následně i prudký nárůst zesíleného proudu kolektoru, čímž vzroste úbytek napětí na rezistoru 68 k. Tím poklesne napětí na kolektoru tranzistoru až na desetiny voltu – tranzistor bude sepnut. Tento blok lze tedy využít jako zjednodušený jednoduchý dvouhodnotový snímač osvětlení a jeho výstup může být napojen na logický vstup mikrořadiče.

Výpočty výše pro názornost využívají zjednodušené náhrady chování tranzistoru

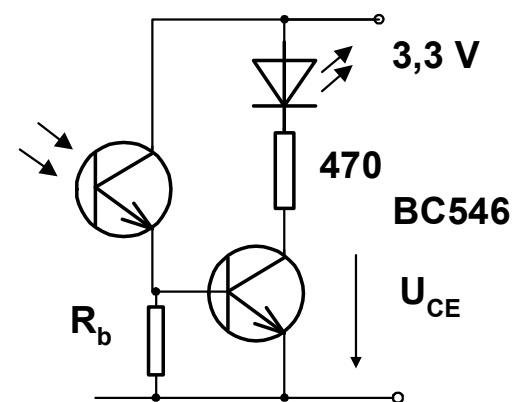

Vložená informace – doplňkový výklad pro samostudium

Reakce na dotaz z lab.

Pokud by se voltmetrem měřilo **napětí U_{BE}** tranzistoru BC546 **v závislosti na osvětlení**, zjistilo by se, že roste lineárně do cca 600 mV a pak přestane růst, protože další nárůst proudu fototranzistoru způsobí pouze **nárůst proudu báze** BC546 a ne proudu rezistorem R_B .

Jedná se o zjednodušený přístup. Korektně by se musel zahrnout např. i **parametr h_{11E}** tranzistoru, což není náplní tohoto kursu.

Projekt - „Kohout“

Realizujte obvod, který bude vyhodnocovat

velikost okolního osvětlení a při jisté velikosti bude **akusticky signalizovat „ráno“** – „**Projekt Kohout**“ .

Pokuste se generovat akustický signál alespoň vzdáleně podobný kokrhání kohouta.

Způsob řešení:

Pro snímání světla využít fototranzistor a

prahování s BC546 a logický vstup,

nebo

měřit **napětí** na rezistoru (bez dalšího tranzistoru) **pomocí převodníku ADC a prahovat programově.**

V **mbed** využít třídu **AnalogIn** .

Součástky použité v ETC

Výrobce Lucky – Light

- **LL-304PTC4B-1AD Fototranzistor**, pouzdro čiré, průměr 3 mm
kolektor – označen ploškou na boku
- **LL-304PTD4B-1A Fototranzistor- infra**, pouzdro temné, průměr 3 mm
kolektor – označen ploškou na boku
- **LL-503IRT2E-2AC IRED, infračerveně zářící dioda**
pouzdro průměr 5 mm, průhledné, modré, katoda označena ploškou, použít proud do 20 mA, typická hodnota napětí v předním směru $U_F = 1,2 \text{ V}$

Příště

IRED - Infra dioda, Infra fototranzistor,
optická závory, projekt – „*Hlídací pes*“

Reflexní snímač, projekt – „*Couvací senzor*“, - proti odrazce nebo
bílému papíru, příp. reflexní snímač na **ofukovač rukou**.